

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Valtion viranomainen

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kannattaa, että lakiin sisällytetään säännös, joka auttaa erottamaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvan tuen tarpeen vammaispalvelulain mukaisesta erityisestä palvelutarpeesta. Tämä on keskeistä lain soveltamisalan selkeyttämiseksi ja yhdenvertaisen palveluohjauksen varmistamiseksi.

On perusteltua, että elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeava palvelutarve kirjataan nimenomaisesti lakiin. Vaikka tällainen tulkinta on ollut jo osa soveltamiskäytäntöä, lain tasoinen sääntely vahvistaa oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta sekä tukee hyvinvointialueiden päätöksenteon johdonmukaisuutta.

Säännöksen käytännön soveltaminen edellyttää kuitenkin selkeää ja konkreettista ohjeistusta. Vaikka säännöskohtaiset perustelut tukevat lain tulkintaa, niiden soveltaminen voi joissain tilanteissa edellyttää lisäselvitystä tai tarkennuksia, jotta tulkintakäytännöt muodostuvat yhdenmukaisiksi eri alueilla. Tulkinnanvaraisuuden hallinta on tärkeää asiakkaiden oikeusturvan ja palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden näkökulmasta.

THL:n ylläpitämä sähköinen Vammaispalvelujen käsikirja tarjoaa jo nyt ohjeistusta lain soveltamiseen. Jatkossa on tärkeää, että käsikirjaa hyödynnetään systemaattisesti. Näin voidaan tukea lain yhdenmukaista toimeenpanoa ja vahvistaa sen tavoitteiden toteutumista käytännössä.

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Esityksessä on huomioitu palveluiden jatkuvuuden periaate, mikä on tärkeää erityisesti ikääntyvien vammaisten henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi. Säännöksessä todetaan, että arvioinnissa tulee ottaa huomioon palveluiden jatkuvuus silloin, kun henkilö on käyttänyt vammaispalveluita aiemmissa elämänvaiheissa.

Käytännön soveltamisessa voi kuitenkin syntyä tilanteita, joissa ikääntyneen henkilön palvelutarpeet tulkitaan osaksi elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvaa tuen tarvetta, vaikka ne johtuvat pitkäaikaisesta vammasta. Tämän vuoksi on tärkeää varmistaa, että palvelutarpeen arviointi perustuu kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen kunkin henkilön yksilöllisestä palvelutarpeesta.

THL korostaa, että palvelujen jatkuvuuden turvaaminen edellyttää selkeää ohjeistusta ja seuranta. Ikääntyneen vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota vammaispalvelulain tarkoituksen toteutumiseen.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

THL pitää tärkeänä, että vammaispalvelulaki säilyy vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, joka turvaa heidän oikeutensa yhdenvertaiseen osallisuuteen kaikissa elämänvaiheissa.

THL katsoo, että elämänvaiheita koskeva säännösehdotus täydentää vammaispalvelulain soveltamisalaa riittäväällä tavalla. Soveltamisalan täsmentämisen vaikutuksia tulee kuitenkin seurata sen varmistamiseksi, että vammaisten henkilöiden oikeudet toteutuvat eikä vammaisia henkilöitä ohjaudu sellaisiin yleislakien mukaisiin palveluihin, jotka eivät vastaa heidän palvelutarvettaan.

THL toteaa, että sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on käynnistänyt seurantahankkeen, jonka tavoitteena on arvioida uuden vammaispalvelulain (675/2023) tavoitteiden toteutumista.

Seurannassa tarkastellaan muun muassa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista, palvelujen saatavuutta, lain asemaa erityislakina sekä kustannusvaikutuksia. THL vastaa seurantahankkeen toteutuksesta vuoden 2027 loppuun saakka. Tämä seuranta tukee vammaispalvelulain toimeenpanon onnistumista ja tarjoaa tietopohjaa mahdollisille jatkotoimille.

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

THL pitää lakimuutoksen ajoitusta ongelmallisena. Uusi vammaispalvelulaki tuli voimaan 1.1.2025, sen soveltamisalaa muutettiin jo kertaalleen loppuvuodesta 2024, ja nyt lainsäädäntöä ollaan jälleen muuttamassa. Toistuvat ja nopealla aikataululla toteutetut muutokset vaikeuttavat merkittävästi lain toimeenpanoa. Ne edellyttävät jatkuvaa henkilöstön kouluttamista, ohjeistusten päivittämistä ja palvelurakenteiden sopeuttamista, mikä vie resursseja varsinaisesta asiakastyöstä. Asiakkaiden näkökulmasta jatkuvat muutokset heikentävät oikeusvarmuutta ja ennakoitavuutta, mikä voi johtaa epävarmuuteen palvelujen saatavuudesta ja sisällöstä. Erityisesti siirtymävaiheessa on riski, että yksilölliset tarpeet jäävät tunnistamatta tai palvelut katkeavat.

THL toteaa lisäksi, että siirtymäsäännöksissä on säädettävä selkeästi, että vuoden 2025 aikana uuden vammaispalvelulain (675/2023) nojalla tehdyt päätökset pysyvät voimassa sellaisinaan, eikä niitä ole tarpeen tarkistaa lainmuutoksen johdosta. Lisäksi on säädettävä menettelytavoista niiden hakemusten osalta, jotka ovat vireillä tämän lakimuutoksen voimaantullessa. Näillä säännöksillä turvataan asiakkaiden oikeusturva ja varmistetaan lain toimeenpanon hallittavuus.

Voutilainen Maija
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL